

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh in za sadjarstvo.

Št. 10.

V Ljubljani, 31. maja 1891.

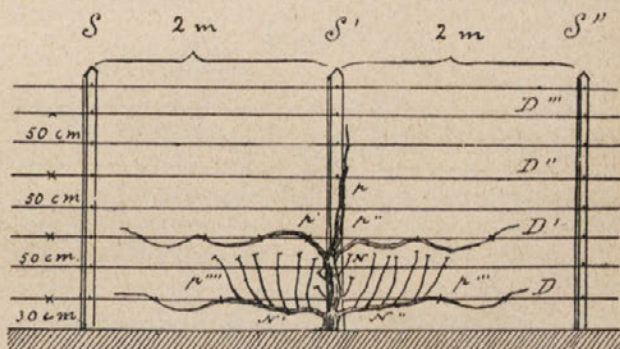
Letnik IV.

Vzgoja trtnih špalirjev.

(Dalje.)

Četrtega leta trt, kadar si mladike uže pravilno obrezal, pa jih ne moreš več vezati k drogom, narediti jim moraš stojalo. V ta namen postavi zadi za trto primerno močen steber in ravno tako tudi na desno in levo stran trte po 2 m od nje proč druga dva stebra. Da ti ni treba stebrov zabijati v zemljo, lahko jih tudi pritrdiš z železnimi kljukami k steni. Prek teh stebrov pribij drobne late ali pa napni pocinjene žice, kar je še boljše. Najnižjo lato ali žico deni 30 cm od tal, ostale pa po 50 cm narazen. Med te žice ali late pritrdi druge, ki so drobnejše. Podoba 28. ti kaže jasno, kakovo je tako stojalo. Črke *S* značijo stebre, črke *D* debelejšje žice in črke *d* drobnejše žice.

K temu stojalu priveži trto tako le: Najvišji napenjalec *N* (podoba 28.) priveži navpik k stebru, stranska napenjalca *N'* in *N''* pa vsakega na svojo stran k debeli spodnji žici. Te napenjalce imenujemo glede gotovega špalirja voditelje, kateri so navpični *N* in vodoravni *N'* in *N''*. Vodoravne voditelje

Podoba 28.

imenujejo tudi etažne voditelje, kajti vsaka debela poprečna žica ali lata zaznamekuje eno etažo ali polico. Kadar je pravilno povezana trta pognala, pride na vrsto oščipavanje. Najvišje tri zelene poganjke navpičnega voditelja *N* priveži neskrajšane tako na drugo polico, kakor si spomladi obrezane napenjalce na prvi polici. Najvišji poganjek *p* priveži navpik k stebru, sosedna dva najmočnejša *p'* *p''* pa kolikor mogoče vodoravno na desno in levo stran na debelo žico *D'* druge police. Vse druge niže poganjke iz navpičnega voditelja oščipaj za četrtrim listom nad najvišim zarodom, brezzarodne pa odlomi kar vse. Zelene poganjke vodoravnih voditeljev skrajšaj in poveži tako le: Najmočnejši poganjek na konci obeh vodoravnih voditeljev poveži neskrajšan vodoravno ob žici (glej *p'''* in *p''''* na podobi 28.). Vsi ostali zeleni poganjki iz vodoravnih napenjalcev naj prirastejo do drobne

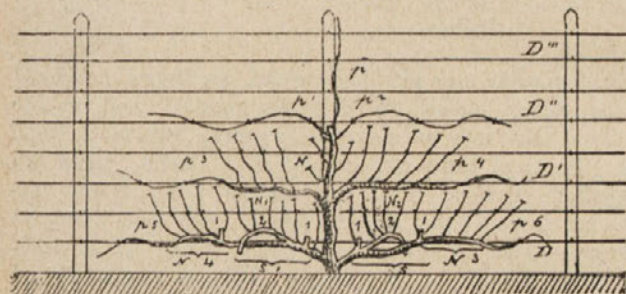
žice, kamor jih potem priveži, kedar pa dosežejo drugo palico D' , poščipaj jim pa kar vrhe kake tri prste pod njo.

V petem letu obreži zgodaj spomladi trto tako le: Najvišjo navpično mladiko (p na podobi 28.) skrajšaj pod žico D'' tretje police (glej podobo 29.), vsled česar postane navpičen napenjalce ali voditelj (N na podobi 29.). Ravno tako skrajšaj desno in levo vodoravno mladiko (p' in p'' na podobi 28.), vsled česar postaneta vodoravna napenjalca ali voditelja (N_1 in N_2 na podobi 29.).

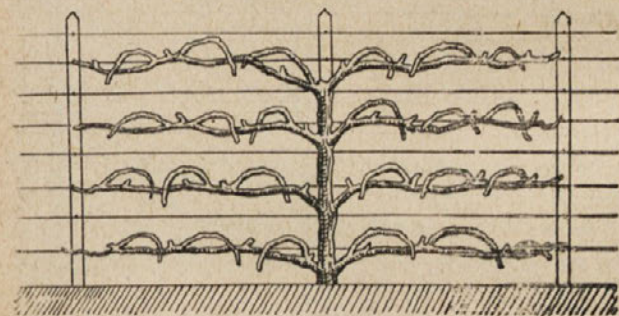
Vse te voditelje priveži seveda k stojalu. Na spodnji t. j. prvi polovici bodeš pa drugače rezal, ker tu ti je skrbeti za nadaljnjo vzgojo špalirjeve oblike in za rodovitnost trte. Glede na nadaljnjo vzgojo špalirjeve oblike naredi iz obeh vodoravnih mladik (p''' in p'''' na podobi 28.) vodoravne napenjalce ali voditelje (N_3 in N_4 na podobi 29.). S temi napenjalci si tako podaljšal na obe strani prvo polico. Za rodovitnost pa pričneš skrbeti v petem letu s tem, da pustiš na lanskim napenjalcih N in N'' na podobi 28.), ki so pa v petem letu uže dvoletni, torej stegnenci (S in S' na podobi 29.), samo napenjalce ali pa samo palce, ka-

koršne vrste je namreč trta. Nekatere trte rodevajo namreč samo na palcih (na pr. burgundec, portugalka, španjol), druge, kakor na pr. avguštana, pa ne rodevajo samo na palcih. Ne smemo pa delati iz vseh mladik na stegnencih palcev in napenjalcev, kajti zahtevali bi preveč od trte glede njene rodnosti, nastala bi pa tudi velika goščava, v kateri ne bi grozdje dozorevalo. Ravnaj torej tako, da ti rabi vsaka druga ali tretja mladika za napenjalce ali palec, ostale pa kar poreži. Da bodeš pri tem delu odbiral samo močnejše, razume se samo ob sebi. Misliti si hočemo trto, ki noče roditi na samih palcih.

Naj se torej na stegnencih

Podoba 29.

Podoba 30.

nencih (S in S' na podobi 29.) menjavajo palci 1, 1, 1, in 1 z napenjalci 2 in 2. Napenjalce reži 30—40 c_m dolge, palce pa na dve očesi. Napenjalce priveži potem vzločene k žici ali k lati police same, to pa zato, da naredo vsa njih očesa enake poganjke. Čemu pa imamo palce in napenjalce? Odgovor je: palci bodo delali les za prihodnje leto, napenjalci pa grozdje za letošnje leto. Kako oščipati v petem letu ozelenelne trte za nadaljnjo vzgojo špalirjevo, to je lahko posneti s tega, kar smo dosedaj povedali. Vrh navpičnega napenjalca voditelja pustimo tri najvišje in najlepše poganjke (p , p_1 , p_2 na podobi 28.) neskrajšane ter jih tako privežemo na tretjo polico, kakor smo preteklo leto take tri poganjke na drugi polici. Po en neskrajšan poganjek pa pustimo tudi na vsakem

konce sleharne police (glej p_3 , p_4 , p_5 in p_6 na podobi 29.). Sicer pa ostane tudi na novih stegencih zelo vse pri starem. Priveži vse poganjke iz napenjalcev, ki podaljšujejo polico, kakor tudi vse take po palcih in lokih navpik k drobni žici in poščipaj popolnoma le tiste, kateri so prav slabi in brez zaroda ali pa za prihodnjo reznjo brez vsega pomena.

V šestem letu ostane glede vzgoje špalirjeve oblike vse pri starem, povečavamo ga na vse strani po danem navodu z napenjalci voditelji. Za rodnost pa skrbimo in delamo z novimi stegenci tudi ravno tako, kakor smo prejšnje leto. Tudi s stegenci prejšnjega leta je ravnati ravno tako, glejmo pa, da puščamo loke vselej le na dvoletnem lesu. Palci morejo rasti tudi na starejšem lesu, saj njim je delati samo nov les.

Nadaljnje vzgoje špalirjeve ne bomo popisovali, ker ga je po popisanem načinu vedno enako naprej ravnati toliko časa, da dobi svojo velikost. V toliko in toliko letih si vzgojimo špalir, kakešnega predložijo podoba 30). Vender moramo še nekaj v obče opomniti: Kadar je špalir uže gotov, moramo vender vsako leto narediti na konci vsake uže dovršene police napenjalec ali vsaj pales s 3 do 4 očesi, drugače opeša polica.

Ako špalir opeša v rasti in rodnosti, tedaj mu pognoji. Naredi ob deblu en meter na okoli 30 do 40 cm globoko jamo, naspí vanjo gnoja in jo zopet zaspi z zemljo.

S takimi špalirji moremo prevleči stene povsod, celo med okni gori do strehe in tudi še čez. Taki špalirji so najlepši lišp šolam po vinskih in nevinskih krajih ter kažejo najbolje izvenredno marljivost učiteljevo.

Da špalirji po zimi ne pozebejo po prav mrzlih krajih, pokrije naj se na jesen zemlja okoli debla z gnojem, špalir pa s slamo ali pa smrečjem.

Zvončki.

Kdo se z veseljem ne spominja radosti izza mladostnih let, ko je ugledal v zgodnji spomladi prve zvončke. Kdo pa se jih tudi ne bi razveselil? Saj so oni prvi oznanjevalci vesele pomladi — novega življenja. Uže ime nas spominja slavnostnega zvonjenja v slovo kruti zimi. Da so te cvetlice dobile ime zvončki, pripomogla jim je cvetna oblika, katera je podobna malemu zvončku. Da pa cvet ni samo zvončku podoben, kaže nam hrvatsko ime „visibaba“.

Zvončkov poznamo dve vrsti: navadni zvonček (*galanthus nivalis*) in veliki zvonček ali norica (*leucoium vernum et aestivum*). Prvi in drugi so zelo razprostranjeni. Marsikdo bi mislil, da se jih sploh nikjer ne manka. Da ni tako, navajam samo, da v našem šolskem okraji ni najti nikakega zvončka. Nekako težko je ljubitelju cvetlic in posebno nežnih zvončkov, ako spomladi ne vidi svojih priljubljenih znancev — zvončkov, katerih se je dosihdob vsako leto tako veselil. Težko je učitelju, ki bi rad otrokom razpravljal to priljubljeno, nedolžno značečo cvetlico, kateri v slavo je zloženih toliko mičnih pesmic — pa je nima, ker je v vsem okoliši nedostaje. Da se s podobami posebno pri cveticah ne doseže mnogo, je umevno.

No temu nedostatku je lahko odpomoči; saj spadajo zvončki mej vrt kraseče cvetlice. Od vrtnarja naročiti jih ne kaže, ker se itak lahko dobe po kakem prijatelji iz kraja, kjer jih je dovolj. Zvončki imajo čebulice. Nakoplje se torej njih in posadi na vrt po 5 do 6 skupaj. Najlaglje jih je nabrati ondaj, kadar cveto zvončki ali so baš odeveli (na primer sedaj) ker je čebulice težko najti, kadar se perje posuši in ni poznati kraja, kjer bi jih mogel izkopati. Na vrt

posajeni ostanejo zvončki na mestu 5 do 6 let, ne da bi jih bilo treba kedaj presajati. Konec petega ali šestega leta pa se posamezne skupine izkopljejo, čebulice pa, katerih se je dosti vzgajilo, razdele in posade v novič po 5 do 6 skupaj. To razdeljevanje se opravi najbolje spomladi, kadar cvetlice odeveto in ko se vrt prekopava. Na prostor, koder so posajeni zvončki, posejejo se kasneje lahko druge cvetlice, da ne ostane, ko se zvončkom listi posuše, prasen prostor. Na vrt premeščeni zvončki jako lepo poganjajo uže ob rani spomladi, da — še celo pod snegom. Posebno lepo poganjajo veliki zvončki (levkoje), pri katerih se pokažejo listi in cvetje ob enem.

Da so zvončki po vrtilih sem ter tja zelo priljubljeni, kaže tudi to, da so po katalogih večih vrtnarskih tvrdk zabeleženi mej hijacintami, tulipami, tacetami i. dr. čebulkami.

Rajko Justin.

Raznotere vrtnarske reči.

Varujte kuščarice (martinčke ali gaščarice)! Kuščarice so zelo požrešne roparske živali. Žive le ob raznih škodljivih žuželkah, ob gosenicah, muhah, hroščih, črvih in polžih in zato so koristne sadjarstvu. Ne preganjajte jih zatorej, ampak jih rajši naseljujte po svojih vrtilih!

Gosenice na jagodnem drevjiči. Župnik G. Göller v Alfdorfu piše: Da jagodno drevjiče t. j. ribez, agras, malinje i. t. d. braniš gosenicam, ki lazijo hlastno na to grmovje, poškropi jih vsak dan, predno solnce prične pripekati, in sicer precej, kadar se gosenice prikažejo, s prav mrzlo vodo toliko, da je vse listje dobro zmočeno. Čez nekaj dni izgine vsa golazen.

Zemeljske bolšice, ki po zelenjadnih vrtilih delajo silno škodo z objedanjem sadik, najbolje preženeš, če poštupaš napadeno gredico s kosteno moko, potem pa gredo prav dobro z vodo poškropiš. Kostena moka je ob enem izvrstno gnojilo, posebno za zelne rastline, katere bolšice posebno radi napadajo.

Kako travo zatreti po tlaku in potih. Belež, to je apno v vodi raztopljeno, s kakeršnim belimo stene, zavrmo in dodenimo mu, ko se kuha, toliko stolčenega žvepla, kolikor se ga raztopi. S to tekočino polijmo s travo poraščeni tlak ali pot. Tudi voda, v kateri je veliko železnega vitrijola raztopljenega, ima neki dober uspeh, ali pa iudninske kisline, ki so onesnažene in jih ceno dobimo. Nikar pa ne izkopavajmo trave, kajti v zrahljana tla se le še bolj travno seme zaseje.

Gnojnica nam rabi kaj dobro za odpravljanje mahu, lišaja, mrčesov in njih zalege po sadnem drevju, ako namažemo ž njo drevje spomladi.

Kompostne kupe je prav primerno z bučami posaditi. S tem zakriješ pogled na sicer nelep kup, ob enem pa pridelaš zelo velike, mesnate in nežne plodove. Ako še k vsaki buči pristaviš posodo z vodo, iz katere neprenehoma kaplje voda, potem pridelaš velikanske buče.

Osipanje špargljev po rezatvi. Običajno nimajo vrtnarji nobene skrbi več za šparglje po rezatvi, kar je pa popolnoma napačno. Tudi potlej moraš špargeljnjak pleti in ga vsaj enkrat osuti.

Razmnožitev bele povodne rože (nymphaea alba). Vzemi eno ali dve zrna semena te rože, zavij ga v precej debel osvalek ilovičen in potopi to meseca maja na kakem bolj plitvem kraju v vodo. Uspeh bode viden uže prvo leto.